

## Huib Drion

25 april 1917 – 20 april 2004



## **Levensloop**

Vijf dagen voor zijn zevenentachtigste verjaardag is Huib Drion in zijn slaap overleden; in zijn flat aan de Leidse Boerhaavelaan, waar hij meer dan veertig jaar alleen, als vrijgezel heeft gewoond. Daarmee is een eind gekomen aan het lange, volle en rijke leven van een democraat in hart en nieren, een begenadigd schrijver, een voortreffelijk rechtsgeleerde, een groot cassatierechter en bovenal van een bijzonder mens. Ik zal deze kwalificaties toelichten, maar vooraf iets zeggen over Drions levensloop.

Drion groeide op in Den Haag in een groot, hecht en sprankelend gezin, dat lang bij elkaar bleef, omdat de kinderen tijdens en soms ook na hun studie thuis bleven wonen. Bijzonder was vooral de band tussen Huib en zijn anderhalf jaar oudere broer Jan. Zij vormden, zoals Huib zei, een soort twee-eenheid. Zij deden van alles samen, zoals discussiëren, rechten studeren, verzetswerk in de oorlog en – uiteindelijk – het bezetten van de leerstoel burgerlijk recht in Leiden.

Huib Drion studeert in 1945 in Leiden af. In 1946 vertrekt hij naar Harvard om daar een dissertatie over de onrechtmatige daad in het internationaal privaatrecht te schrijven. Daar overkomt hem ongeveer het ergste dat een promovendus kan treffen: broer Jan schrijft hem dat Dubbink – later lid van de Akademie en president van de Hoge Raad – op het onderwerp is gepromoveerd. Huib ziet dan – naar hij zelf later zegt: ten onrechte – af van een dissertatie over dit onderwerp, maar publiceert er wel in *Themis* (1949) een lang artikel over, waarin hij een frontale aanval doet op de *lex loci delicti*, de toen gangbare verwijzingsregel.

Terug in Nederland aanvaardt hij een functie als bedrijfsjurist bij de KLM en doet daar zeveneneenhalf jaar lang praktijkervaring op. Maar het proefschriftvirus blijft kennelijk woekeren. In 1953 wordt hem een beurs aangeboden door het Institute of International Air Law van de McGill University in Montreal. Hij grijpt zijn kans, gaat naar Canada en keert een jaar later terug met het manuscript van zijn dissertatie *Limitation of Liabilities in International Air Law*. Hij promoveert op 19 oktober 1954 *cum laude* bij professor Goedhuis, de toenmalige hoogleraar luchtrecht in Leiden. Het boek gaat over internationaal geldend recht, te weten over (onderdelen van) het Verdrag van Warschau van 1929 betreffende het internationale luchtvervoer. Het praktisch belang van zijn scherpzinnige, internationaal georiënteerde commentaar op het Verdrag is niet gering, want het Verdrag bestrijkt grensoverschrijdend luchtvervoer in de hele wereld en de bepalingen over de aansprakelijkheidsbeperking staan centraal in het verdrag.

Na zijn promotie is Drion professorabel. In 1955 volgt zijn benoeming tot hoogleraar privaatrecht aan de Nederlandse Economische Hogeschool in Rotterdam. Drie jaar later gaat hij naar Leiden, waar hij samen met zijn geliefde broer Jan de leerstoel burgerlijk recht bezet, met dien verstande dat Jan als lid van het Driemanschap een substantieel deel van zijn tijd aan het nieuwe Burgerlijk Wetboek (BW) besteedt. De veelbelovende samenwerking eindigt al in 1964, wanneer Jan plotseling op zevenenveertigjarige leeftijd overlijdt en de twee-eenheid van de beide broers wordt verbroken. Huibs verdriet moet groot zijn geweest.

In 1969 maakt Drion de overstap naar de Hoge Raad. Hij zit vijftien jaar in de Burgerlijke Kamer, eerst als raadshoor, later als vice-president. In 1984, drie jaar voor zijn zeventigste, houdt hij op; hij vindt dat je niet te lang moet doorgaan.

### **Democraat in hart en nieren**

Kenmerkend voor de jonge, maar ook voor de oude Drion is zijn democratische geesteshouding. Daarbij hoort het debat. In zijn mooie Juristenportret van Drion in *Themis* (1992) spreekt J.H. Nieuwenhuis over 'Drions voorkeur voor de *agora*, het forum van het publieke debat, boven de preekstoel. In zijn geschriften zoekt hij steeds het debat.' Aan het debat, en ook aan de democratie, ligt de vrijheid van meningsuiting ten grondslag. Die koestert Drion dan ook. Hij zegt met instemming de door hem bewonderde Amerikaanse opperrechter Cardozo na:

*'There shall be no compromise of the freedom to think one's thoughts and speak them, except at those extreme borders where thought merges into action.'*

Als de vrijheid van meningsuiting onder de Duitse bezetting in het gedrang komt, is dit voor Jan en Huib Drion onverdragelijk. Reeds in augustus 1940 – drie maanden na de Duitse inval in Nederland – besluiten zij tot uitgave van een illegaal studentenblad. Het is typerend voor de Drions dat zij kiezen voor verzet door het woord (en niet door sabotage, spionage of schieten). Het eerste nummer van De Geus verschijnt in oktober 1940, het laatste nummer, nr. 29, in 1945. De Drions (soms bijgestaan door hun vader) zorgen met een enkele uitzondering voor alle kopij. Die gaat niet alleen over direct verzet tegen de Duitsers, maar ook over meer algemene politieke en maatschappelijke vraagstukken. Ook wie de bezetting niet heeft meegemaakt zal begrijpen dat het om levensgevaarlijke activiteiten ging; het blijft een klein wonder dat de broers nooit zijn opgepakt.

Na de oorlog blijft Huib Drion zich in woord en geschrift met de democratie bezig houden. Het belangrijkste is waarschijnlijk zijn op 27 november 1967 (ter gelegenheid van de ‘26-novemberherdenking’ te Leiden) uitgesproken rede *Intellectuelen en democratie*, die zich ook laat lezen als een ode aan de democratie. Aan het slot wijst hij wel op de zwakheden die inherent zijn aan de democratie, zoals de onrust verbonden aan de bij de democratie horende sociale mobiliteit, de inefficiëntie van het bestuur en de compromissencultuur. Die zwakheden moeten we niet verdoezelen, maar aanvaarden als offers die we voor de democratie moeten brengen.

Later, als Drion al raadsheer is, houdt hij zich, ook buiten de raadkamer, bezig met de verhouding wetgever – rechter. Zijn democratische gezindheid brengt dan, als ik het goed zie, mee dat hij meer sympathie voor de wetgever heeft dan toen onder privatisten gebruikelijk was. Hij poneert voor een vergadering ter viering van het zestigjarig bestaan van de Nederlandse Jurisprudentie in 1973 onder meer de stellingen dat rechtsvorming door rechtspraak ‘oneindig veel minder belangrijk voor de moderne samenleving (is) dan rechtsvorming door de wetgever’ en ‘dat rechtsvorming met een politiek karakter zoveel mogelijk aan politiek verantwoordelijke organen moet worden voorbehouden’ (in het ‘zoveel mogelijk’ zit hier de rek). Daarnaast is hij altijd een nuchter, maar overtuigd voorstander van het nieuwe BW geweest.

### **Begenadigd schrijver**

In 1948 schrijft de jonge Drion in een opstel over de al genoemde Amerikaanse opperrechter Cardozo aan deze een *vitalizing power of style* toe. In het Voorwoord bij de *Geschriften*, die wij in 1982 met volle medewerking van Drion hebben uitgegeven, hebben wij de vrijheid genomen deze ‘*power*’ aan Drion zelf toe te schrijven. De prachtige stijl, dat is inderdaad een wezenskenmerk van Drions werk.

In een interview met het dagblad Trouw zei hij een paar jaar geleden: ‘Mijn veld van belangstelling bleek vooral het schrijven van wetenschappelijke artikelen te zijn, waarbij het aanbrengen van een zekere literaire vormgeving mij evenveel plezier verschaft’. Evenveel: het wetenschappelijke werk verschaft natuurlijk ook plezier. Het schrijfplezier is vaak voelbaar in Drions werk en de ‘zekere literaire vormgeving’ kan je haast niet ontgaan. Ga lezen en let op de trouvailles, de oneliners (‘de soort van kinderkruistocht tegen Meijers waartoe Van Dunné de Nederlandse juridische wereld heeft opgeroepen’), de fraaie vergelijkingen, de welgekozen citaten en de kernachtige typering (‘Risicoaanvaarding is vaak niet veel anders dan het juridisch equivalent van

het “hocus pokus pilatus pas”, waarmee de goochelaar uit zijn hoed tovert, wat hij er tevoren had ingestopt’).

Waarom zou een begenadigd en gepassioneerd schrijver met een brede belangstelling als Drion alleen schrijven over het recht? Hij debuteert op tweeëntwintigjarige (!) leeftijd met een essay in *De Gids* over Balzac en het Holland van vóór tachtig. Na de oorlog publiceert hij tientallen essays in bladen als *Criterium*, *Hollands Maandblad* en *Tirade*. Zij gaan over zuiver literaire onderwerpen als zijn lievelingsschrijvers Balzac en Proust, maar ook over meer het recht rakende onderwerpen als de democratie en de processen Weinreb en Eichmann. De essays zijn door de uitgever Van Oorschot gebundeld in *Het conservatieve hart en andere essays* (1966) en *Denken zonder diploma* (1986). Het is niet aan mij om hierover een oordeel te geven. Ik kan alleen zeggen dat ik bij herlezing werd getroffen door de belezenheid en eruditie op literair en historisch gebied, door de gevarieerdheid van de onderwerpen en door de durf zich zonder diploma buiten het recht te bewegen. En ik kan melden dat een kenner als Martin van Amerongen het mooi vindt; hij omschreef Drion niet lang geleden als een ‘jurist die al meer dan vijftig jaar een van de beste essayisten is’.

Dat hij ook een breed publiek kan pakken bewees Drion op vierenzeventigjarige leeftijd met zijn spraakmakende stuk *Het zelfgewilde einde van oude mensen* in NRC Handelsblad van 19 oktober 1991. (De volksmond spreekt over ‘de pil van Drion’, hoewel hij zelf nooit over een pil heeft gesproken.) Drion werd opeens een publieke figuur, die honderden brieven kreeg en die regelmatig optrad op radio en tv.

### **Voortreffelijk rechtsgeleerde**

Ik ben nu toe aan het rechtswetenschappelijk werk. Daar gaat het tenslotte om in de Akademie, waarvan Drion in 1974 lid werd. Dat lidmaatschap lag voor de hand: Drion was in zijn wetenschappelijk gezien meest vruchtbare periode – ruw gezegd: het derde kwart van de vorige eeuw – een van de vooraanstaande privatisten van ons land.

Het rechtswetenschappelijk oeuvre van Drion bestrijkt een breed terrein. Zeker, de kern wordt gevormd door het aansprakelijkheidsrecht: het *preadvies NJV 1957* over aansprakelijkheidsbedingen, de Rotterdamse en de Leidse oratie, de *Hofmann-Drion* (Drions werk; Hofmann is de merknaam), de losbladige *Onrechtmatige Daad* en een aantal belangrijke opstellen. Maar een levendig en springerig intellect als dat van Drion blijft niet bij één onderdeel hangen (hij zou moderne onderzoeksmanagers tot wanhoop hebben gedreven!). In het contractenrecht is hij zeker even goed thuis getuige bijvoorbeeld

zijn preadviezen over dwaling en precontractuele verhoudingen. En de in de *Geschriften* opgenomen bibliografie laat zien dat hij het hele privaatrecht bestrijkt: van het huwelijksgoederenrecht tot het bewijsrecht; en van het vennootschapsrecht tot het zee- en luchtrecht. Daarbij komt dan nog het internationaal privaatrecht en wat in de bibliografie wordt genoemd: Algemene rechtsbeschouwingen. Ik zeg er maar even bij dat die niet – zoals bij Paul Scholten – rechtsfilosofisch of religieus getint zijn. Drion was a-religieus en echt filosoferen deed hij niet. En nu we toch bij de nieten zijn: rechtshistorische beschouwingen zijn er niet of nauwelijks; en een echte comparatist kan men Drion niet noemen.

Het gaat natuurlijk meer om de diepgang dan om de breedte. Drion was een oorspronkelijke, onafhankelijke en vernieuwende denker. Dat ziet men in vele van zijn geschriften. Ik stip de twee publicaties aan, die ik het meest bewonder en die op mijn eigen rechtsontwikkeling grote invloed hebben gehad. In de eerste plaats de schitterende Rotterdamse oratie *Verzekering en aansprakelijkheidsrecht*, waarin hij de onderlinge verhouding van deze beide verschijnselen in een in ieder geval voor ons land nieuw licht plaatst en waarin hij verder enige rechtseconomie *avant la lettre* bedrijft. En in de tweede plaats de meesterlijke *Hofmann-Drion*, in die tijd met afstand het beste boek over onrechtmatige daad, waarin op vele, vele bladzijden oorspronkelijke, verrassende en/of sprankelende gedachten en formuleringen zijn te vinden.

Maar Drion was zeker niet alleen een vernieuwer. Zijn conservatieve hart – zie het titelessay van de bundel – hield hem met beide benen op de grond. Bovendien was hij ook een practicus; hij zat tenslotte langer in de rechtspraktijk dan in de rechtswetenschap. Hij begreep drommels goed dat het recht er is om te worden toegepast en richtte zich in zijn wetenschappelijk werk ook op de praktijk. Hij schreef annotaties en rechtspraakoverzichten; hij beantwoordde rechtsvragen in het Weekblad voor Privaatrecht, Notariaat en Registratie (*WPNR*); hij gaf bijna een kwart eeuw als hoofdredacteur leiding aan de op de praktijk gerichte losbladige *Onrechtmatige Daad* (bepaald geen sinecure, zeg ik als zijn opvolger); hij schreef een inleidend leerboek over het vermogensrecht, het *Compendium van het vermogensrecht*, dat vele drukken beleefde; en tenslotte was de *Hofmann* ook een handboek voor de praktijk.

In zijn Juristenportret wijst Nieuwenhuis vanuit een iets andere invalshoek ook op deze praktijkgerichtheid: ‘Hoe ‘werkt’ het recht?’ Uit zijn civielrechtelijke geschriften komt naar voren dat Drion vooral geïnteresseerd is in deze vraag. De functies van rechtsregels boeien hem meer dan hun structuren.’ Nieuwenhuis licht dit toe aan de hand van de Rotterdamse oratie en de studie *De betekenis van het bezit voor ons huidige recht*. Hij had ook nog het pread-

vies over dwaling kunnen noemen, alsmede Drions voorkeur voor de *lex fori* (dat werkt beter, want de rechter kent zijn eigen recht). En Drion was inderdaad geen man voor structuren; geen systeembouwer of dogmaticus. Hij kon diep delven, maar bleef een man van de praktijk.

Schoordijk sluit zijn Recensie van de Geschriften in het *WPNR* (1982) af met de woorden: 'Werk van Drions kwaliteit is schaars zo verzucht ik'. Ik breng hetzelfde tot uitdrukking als ik Drion een voortreffelijk rechtsgeleerde noem.

### **Groot cassatierechter**

In zijn opstel over Cardozo zegt Drion: 'De Nederlandse rechter is anoniem, zijn vonnissen zijn anoniem, voor zover men al van 'zijn' vonnissen kan spreken. Hoever is dat niet verwijderd van de *opinions* van de Angelsaksische rechter met de vaak zo markante persoonlijke stijl.' Hoe kan je over een anonieme rechter schrijven? Dat is moeilijk, maar je kan afgaan op de waarnemingen van mederechters en van je zelf. Dat doe ik. Ik was ruim een jaar zijn mederechter en ik maak gebruik van de waarnemingen van anderen die veel langer met hem samenwerkten.

Hoogtepunt van de week was (en is) de donderdag, de dag van de raadkamer, de dag van het debat over de zaken. Drion zat vele jaren aan het hoofd van de grote ovale tafel en nam van hieruit deel aan het debat op zijn bekende levendige, beweeglijke en betrokken manier; ook hier de *vitalizing power of style*. Een zekere felheid hoorde bij die stijl (evenals trouwens een vleugje ironie en een teugje demagogie). Maar te fel was hij voor mijn oren niet. Hij wist ook heel goed dat hij tot de definitieve beslissing open moest blijven voor alle argumenten van partijen en zijn mederechters.

Natuurlijk kwam het voor dat de beslissing uiteindelijk anders uitviel dan Drion wilde, dat hij in de minderheid zat. Als goed democraat legde hij zich daar vrij makkelijk bij neer. Hij zat niet, zoals sommige anderen, dagenlang te tobben over een volgens hem verkeerd uitgevallen beslissing. Ook in dit opzicht was hij een *team player* en niet een solist.

Na de raadkamer komt er nieuw hoogtepunt: het maken van het concept. Drion heeft ergens geschreven dat de juridische taal, zoals iedere vaktaal, weinig elegant is. Hij zal hierbij waarschijnlijk ook het klassieke Hoge Raads op het oog hebben gehad. Toen hij in de Hoge Raad kwam kon hij uiteraard zijn concepten niet in zijn eigen stijl schrijven, maar moest hij min of meer in het gareel van de Hoge Raad gaan lopen. Veel beginnende raadsheren hebben daarvoor een leertijd nodig. Maar Drion ging dit intellectuele precisiewerk direct al goed af. Zou het kunnen zijn dat een begenadigd schrijver als hij was makkelijk van de ene stijl op de andere kan overstappen?

In de Hoge Raad bleef Drion natuurlijk de onafhankelijke en oorspronkelijke denker die hij altijd geweest was. H.E. Ras, oud-president van de Hoge Raad en van de Burgerlijke Kamer, die van 1969 tot 1984 vrijwel onafgebroken met Drion heeft gezeten, heeft dit op de crematiebijeenkomst aldus onder woorden gebracht: ‘Kenmerkend voor Huib was zijn onafhankelijkheid van denken. Hij zag er niet tegen op zich te verwijderen van een vaste leer in doctrine of rechtspraak wanneer hij vond dat een nieuwe weg moest worden ingeslagen. Dan kwam de progressieve kant van zijn denken naar boven. Maar hij had ook een voorzichtige kant, die hij zelf misschien zou hebben geduid met een verwijzing naar het conservatieve hart...’

Grote rechters – maar heel verschillende persoonlijkheden – maakten in Drions tijd deel uit van de Burgerlijke Kamer: Wiarda, Ras, Snijders en Martens, om er een paar te noemen. Het is voor mij evident dat Drion in dit rijtje thuis hoort. Dat is een veel zeggende slotsom. Ik kan hieraan nog toevoegen dat naar eigen zeggen de tijd in de Hoge Raad de gelukkigste in Drions werkzame leven is geweest.

### **Een bijzonder mens**

Ik heb Huib Drion een bijzonder mens genoemd. Ik hoop dat dit bijzondere in mijn relaas doorklinkt. Eén aspect wil ik hier nog noemen, namelijk de vriendschappen. De warme persoonlijke belangstelling van Huib voor iedereen in zijn omgeving leverde vele, vaak langdurige vriendschappen op: met jong en oud, met man en vrouw, met hoog en laag, met jurist en niet-jurist.

De jongste broer Tom citeerde tijdens de crematiebijeenkomst de spreuk die het *ex libris* van vader Drion sierde (maar die eigenlijk op een zonnewijzer thuis hoort): *Horas non numero nisi serenas* (ik tel alleen de zonnige uren). Die past goed bij Huib, want hij was zonnig van aard en dat straalde op zijn omgeving af.

Ja, zo zullen velen zich Huib blijven herinneren: als een zonnige vriend.